

Юрій Крамар,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії
Східноєвропейського національного
університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк)

ІДЕЯ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПОРОЗУМІННЯ В ПОЛІТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДИ Г. ЮЗЕВСЬКОГО

У статті аналізуються ідеологічні засади політики державної асиміляції, яку на Волині у 1928–1938 рр. реалізовував воєвода Г. Юзевський. Стратегічна мета його «волинської політики» полягала в тому, щоб шляхом політичної асиміляції місцевого населення добитися найтіснішої інтеграції регіону з усіма теренами Речі Посполитої. Для досягнення цієї мети програма Г. Юзевського передбачала цілий ряд заходів (політичного, соціально-економічного, культурно-освітнього характеру), реалізація яких мала допровадити до зняття польсько-українських протиріч і стати символом співжиття обох народів у рамках польської державності.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, Волинь, міжнаціональні відносини, державна асиміляція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Лібералізація польської політики в українському питанні, що намітилася після травневого перевороту 1926 р. і приходу до влади Ю. Пілсудського стала причиною появи так званого «волинського експерименту». Його реалізатором у 1928–1938 рр. на Волині був воєвода Г. Юзевський. Політика державної асиміляції, яку проводила керована ним адміністрація була однією із спроб вирішення українського питання в Польщі. Це зумовлює необхідність проведення поглибленого аналізу головних напрямків українсько-польського співжиття у вказаний період, що зберіг в пам'яті обох народів як позитивний, так і негативний досвід.

Історіографія проблеми. Окремих аспектів українсько-польських політичних взаємин на Волині у 1921–1939 рр.

торкалися у своїх працях українські вчені (М. Кучерепа [1, с. 27-34; с. 180-186], Р. Давидюк [2, с. 174]). Вагомий вклад у дослідження проблеми зробили польські історики – Я. Кенсік [3, с. 213], А. Хойновський [4, с. 262], В. Менджецький [5, с. 203], котрі чимало уваги приділили аналізу польської державної політики на західно-волинських землях у міжвоєнну добу. Разом з тим, глибшого аналізу потребують ідеологічні засади «волинської політики», з'ясування місця та ролі, яка відводилась місцевому українському та польському населенню в її реалізації. Малодослідженою залишається проблема взаємовідносин українського урядового табору з місцевою польською владою.

Метою запропонованої статті є висвітлення основних теоретичних засад «волинської політики» Г. Юзевського. Автор робить спробу проаналізувати погляди воєводи на проблему українсько-польського порозуміння на Волині та перспективи її реалізації в умовах складної соціально-економічної та політичної ситуації в краї у 1920–1930-х рр.

Г. Юзевський був призначений на посаду волинського воєводи 30 червня 1928 р. Перші намітки своєї «волинської програми» він виголосив на з'їзді послів і сенаторів Волині з проурядового «Безпартійного Блоку співпраці з урядом», що відбувся 20 серпня 1928 р. у Луцьку. Темою промови воєводи була приналежність Волині до Речі Посполитої в її історичному аспекті та перспективи майбутнього польсько-українського зближення в регіоні. У своєму виступі Г. Юзевський заявив, що саме на Волині повинна знайти своє вирішення проблема «братнього співжиття» польського і українського народів [6]. При цьому воєвода підкреслював специфіку відносин між поляками і українцями в європейській історії, в основі яких, на його думку, лежало «взаємне проникнення культур обох народів».

Чому саме Волинь, на переконання воєводи, була найбільш сприятливим тереном для реалізації політики польсько-української співпраці? Адже чимало польських політиків вважали, що вирішення українського питання в Польщі слід починати зі Східної Галичини, а не з Волині, де, на їхню думку, українського руху взагалі не існувало.

По-перше, воєвода виходив з того, що Волинське воєводство було винятково важливим стратегічним регіоном на східних теренах Речі Посполитої. «Як свідчить історія, – зазначав Г. Юзевський, – від того, що діється на теренах від Вільно до Кременця, залежатиме те, чи буде Польща міцною потугою в Європі» [7].

По-друге, аналізуючи історичний досвід Першої Речі Посполитої, воєвода приходив до висновку, що Польща покликана відігравати роль активного і творчого чинника на «східних кресах», де протягом століть відбувалося «взаємне проникнення і змішування культур і впливів». Саме Волинь, на його думку зберігала вікові традиції польсько-української співпраці, які сягали часів Ягеллонів. Яскравою подією історії двох народів новітньої доби Г. Юзевський вважав похід об'єднаного польського і українського війська на чолі з Ю. Пілсудським та С. Петлюрою на Київ у травні 1920 р. Ця подія мала стати своєрідним ідеологічним фундаментом «волинської політики», символом польсько-українського братерства ХХ століття. Концепцію договору «Пілсудський-Петлюра» Г. Юзевський розцінював як вихідну точку для розв'язання польсько-української проблеми [8]. «Без 1920 р., – переконував воєвода, – нині полякам було б важко щиро розмовляти з українцями. Без 1920 р. політично зрілі українці не змогли б відрізнити маршалковсько-петлюрівської ідеології від двох інших низькоквартирних українських концепцій – берлінської та московської» [9].

У подіях 1917–1920 рр. дуже високо Г. Юзевський оцінював роль Головного Отамана С. Петлюри. На думку воєводи, історичне значення цієї постаті полягало передовсім в тому, що С. Петлюра одним з перших серед представників української політичної еліти зрозумів значення польсько-українського союзу і прийшов до висновку, що здобуття української незалежності раз і назавжди виключило б конфлікт з Польщею [10]. Втягнення українців у протистояння з поляками Г. Юзевський вважав однією з причин поразки українських національно-визвольних змагань 1917–1921 рр.

Яке ж місце займала Волинь у федералістських планах Г. Юзевського, а правдоподібно й Ю. Пілсудського? По-перше,

підтримка незалежницьких прагнень національних меншин, котрі мешкали на теренах колишньої Російської імперії, була важливою складовою частиною федералістської програми пілсудчиків. У політиці послаблення Росії важливе місце відводилося саме українській проблемі. У зв'язку з цим, перспектива зближення по лінії Київ-Варшава у трикутнику Варшава-Київ-Москва, на думку Г. Юзевського, мала значно більше шансів, аніж зближення по лінії Москва-Київ [11].

По-друге, саме Волинь у федералістських планах пілсудчиків мала стати тим осередком («українським П'ємонтом»), звідки за сприятливої міжнародної ситуації можна було б розпочати чергову спробу створення незалежної Української держави з центром у Києві, політика якої б базувалась на ґрунті порозуміння між Ю. Пілсудським та С. Петлюрою у 1920 р. «Українець, котрий буде польсько-українське співжиття на Волині, – переконував воєвода, – створює найсприятливішу кон'юктуру для побудови майбутньої України» [12, с. 75].

Г. Юзевський жодного разу офіційно не висловлювався з приводу кордонів майбутньої Української держави, форм її політичного устрою. Проте воєвода давав чітко зрозуміти, що Волинь повинна залишитись інтегральною частиною Речі Посполитої [13]. У зв'язку з цим головний акцент у політичній програмі Г. Юзевського робився на тому, що вирішення української проблеми в Польщі – це внутрішня справа самої Польської держави, яка не допустить при цьому втручання будь-яких зовнішніх чинників.

Отже, запропонована воєводою Г. Юзевським політика «добровільної та щирої співпраці» поляків і українців на Волині повинна була допровадити до зняття польсько-українських протиріч і стати символом співжиття обох народів у рамках польської державності. При цьому воєвода не виключав в майбутньому можливості розширення «волинського експерименту» на всю територію «східних кресів». Цим терміном воєвода окреслював регіон, який охоплював чотири східних воєводства Речі Посполитої: Віленське, Новогрудське, Поліське і Волинське, а також частину Білостоцького воєводства.

Керівники саме цих воєводств зібралися на початку грудня 1929 р. в Луцьку на нараду, зініційовану Г. Юзевським. На ній волинський воєвода виступив із доповіддю, в якій представив тези «волинської програми». Головним завданням польської політики на Волині Г. Юзевський визначив державну асиміляцію краю і «глибоке органічне сполучення його населення з Річчю Посполитою» [14]. Презентуючи свою політичну програму, він підкреслив, що державну асиміляцію слід розуміти не як денаціоналізацію місцевого українського населення, а як «творчий процес взаємного впливу обох культур, насичення українських національних особливостей польськими елементами» [15].

Далі волинський воєвода окреслив методи реалізації своїх планів. На думку Г. Юзевського, національне самовизначення українців Волині було фактом незаперечним. У такій ситуації воєвода намагався надати українському рухові пропольських тенденцій, аби сформувані серед місцевого населення почуття приналежності до Польської держави і польського народу. Стратегічна мета його задуму полягала на тому, щоб шляхом політичної асиміляції українського населення Волині добитися найтіснішої інтеграції цього регіону з усіма теренами Речі Посполитої.

Для досягнення цієї мети програма Г. Юзевського передбачала цілий ряд заходів, реалізація яких привела б до радикальної зміни характеру польсько-українських взаємин на Волині. Їх суттю повинна була стати співпраця представників обох національностей в усіх галузях політичного, економічного, культурно-освітнього життя.

Одним із головних напрямків урядової політики на Волині Г. Юзевський вважав удосконалення роботи адміністративного апарату, діяльність якого часто створювала придатний ґрунт для формування антипольської опозиції. Аби змінити неприхильне ставлення української людності до польської адміністрації, воєвода пропонував здійснити ряд персональних змін у воєводському управлінні, шкільному кураторіумі і суді, а також серед повітових старост [16].

З метою залучення українців до державного життя Польщі «волинська програма» передбачала їхню участь у вищих представницьких органах влади, місцевій адміністрації, кооперативних організаціях. Особливу увагу воєвода звертав на органи місцевого самоврядування, на підвищення їхньої ролі в суспільному і господарському житті Волині.

Актуальним завданням «волинської політики» Г. Юзевський вважав залучення місцевої української інтелігенції до реалізації своєї програми через її участь у громадсько-політичних організаціях різних типів. Йшлося про створення волинської проурядової політичної партії, яка б пропагувала гасла польсько-української співпраці, поборювала впливи українських незалежницьких партій і втягувала в орбіту своєї діяльності широкі верстви місцевих українців. Одночасно передбачалося ліквідувати впливи тих політичних груп, які інспірувалися зовнішніми щодо Волині осередками (Львів, Москва, Берлін): «Українська антидержавна діяльність, що направляється чинниками, ворожими Польщі, – підкреслював воєвода, – повинна бути знищена з усією рішучістю, не дивлячись на форми її прояву» [17].

Важливим тактичним питанням «волинської політики» Г. Юзевський вважав не лише ізоляцію терену від зовнішніх ідеологічних впливів, а й створення власної суспільно-політичної ідеології, яка б спиралась на традиції польсько-української співпраці. При цьому він застерігав від спроб створення українського угодовського руху на Волині чисто політичними методами. Натомість, наголошував на необхідності мобілізації (за допомогою і під контролем влади) українців у різних сферах економічного, суспільно-політичного і релігійного життя, аби на ґрунті «конкретної праці над конкретними проблемами об'єднувати український і польський елементи» [18].

Через те істотним елементом тактики «волинської програми» було культурне і економічне піднесення воєводства, без чого інтеграція Волині до складу Речі Посполитої, на думку Г. Юзевського, ставала неможливою. Вирішальну роль при цьому він відводив державі, яка мала

збільшити свої інвестиції у воєводство. На переконання воєводи, Волинь у порівнянні з іншими регіонами Речі Посполитої повинна була займати пріоритетне місце в інвестиційній і кредитній політиці держави [19].

Нарешті, важливе місце «волинська програма» відводила освітньому та релігійному питанням. У сфері освіти передбачалося активізувати державну допомогу щодо видання шкільних підручників українською мовою. Крім того, воєвода вимагав добиватися фактичного впровадження української мови у двомовних школах, а в «окремих випадках» дозволяти відкриття шкіл з українською мовою викладання [20]. Головним напрямком конфесійної політики польської адміністрації на Волині, за Г. Юзевським, мала стати українізація Православної церкви. На думку воєводи, вона мала позитивно вплинути на формування лояльного ставлення українського православного населення до польської державності, стати «важливим чинником державної асиміляції кресів» [21].

Таким чином, представлена воєводою Г. Юзевським програма державної асиміляції торкалась усіх сфер соціально-економічного, політичного і культурного життя українців Волині і означала цілковиту перебудову укладу польсько-українських відносин. Виникало запитання, наскільки готовими були українці і поляки Волині до того, щоб започаткувати політику «братнього співжиття». Адже від цього залежали успіх або невдача політичної програми волинського воєводи. Саме тому чимало місця в своїй доповіді на з'їзді воєвод східних воєводств Г. Юзевський присвятив характеристиці окремих національних груп, які проживали на терені воєводства і, головним чином, поляків і українців.

Основне місце в реалізації своєї програми Г. Юзевський відводив місцевій польській громаді, яка, виконуючи свою «історичну місію», мала виступити в ролі «організатора суспільно-політичного життя на кресах». Однак для цього, на його думку, потрібно було щонайменше ґрунтовно змінити польську ментальність, яка характеризувалася «ненавистю до всього, що українське». Причин неприязного ставлення поляків до українців, на думку Г. Юзевського, слід

було шукати в попередній історії двох народів. «Російська політика, – зауважував воєвода, – полягала на знищенні всього, що було польським» [22]. Внаслідок цього поляки поступово дистансувалися від українців, котрих вони нерідко утотожнювали з росіянами. Психологічне відчуження обох націй Г. Юзевський розглядав як одну з головних перешкод на шляху врегулювання міжнаціональних відносин на східних теренах Речі Посполитої. Воєвода розцінював позицію ізоляції поляків від місцевого українського життя як дуже небезпечну, що поставить під сумнів польську присутність у краї, де 85 % його мешканців склали неполяки.

Переходячи до характеристики українців, та їхньої ролі в реалізації «волинської програми», Г. Юзевський наголосив на тому, що національне самовизначення українців Волині – це незаперечний факт, на який важко заплющувати очі. «Національна свідомість українців, – зазначав воєвода, – зробила певний поступ. «Лавина подій», що пронеслася Наддніпряниною, зачепила Волинь, зробила свою справу, пробуджувала думки» [23, с. 73]. Заразом слабкою стороною українського руху воєвода вважав фактично повну відсутність на терені воєводства місцевої інтелігенції, яка б виступала генератором національних ідей.

Щоправда, на Волині проживала невелика група українців, яка, на думку Г. Юзевського, завдяки своєму історичному минулому могла здобути авторитет серед місцевого населення. Воєвода мав на увазі представників унерівської еміграції, котрі на початку 20-х років осіли на терені воєводства. Загалом із 40 тисяч українських емігрантів, котрі на ту пору опинилися на території Польщі, близько 16,8 тис. були колишніми військовими і політичними діячами доби УНР [24, с. 162]. Останні після травневого перевороту 1926 р. були оточені особливою увагою з боку польських урядових кіл. Адже мова йшла не лише про колишніх військових партнерів, пов'язаних умовами договору «Пілсудський-Петлюра» 1920 р., а й про можливих політичних союзників, здатних реалізувати нові концепції польсько-української співпраці.

Г. Юзевський називав представників уенерівської еміграції «вихідцями з 1920 р.» й багатьох з них знав особисто. Це, наприклад, Петро Певний (у роки УНР був редактором видань «Відродження», «Україна», «Українське слово»), Сергій Тимошенко (член Центральної Ради в Києві, міністр комунікацій в уряді УНР), Степан Скрипник (ад'ютант Головного Отамана С. Петлюри), Василь Сегейда (директор одного з департаментів в уряді С. Петлюри), Микита Бура і Євген Богуславський (вояки армії УНР). У політичному середовищі українців саме ці люди повинні були стати головною опорою політики воєводи Г. Юзевського.

Існував ще один фактор, який воєвода мав намір використати в реалізації концепції державної асиміляції. Основну масу мешканців воєводства складали селяни. Рівень їх національної свідомості залишався порівняно низьким, однак ця верства населення на відміну від української інтелігенції була мало зрусифікована і, за оцінкою Г. Юзевського, займала лояльнішу позицію щодо польської державності. Це, за переконанням воєводи, давало можливість адміністрації помітно впливати на уклад відносин у воєводстві, а, з другого боку, піти назустріч найбільш нагальним культурним, економічним і релігійним потребам місцевого населення [25].

Отже, даючи загальну оцінку українству Волині, Г. Юзевський приходив до висновку, що загалом воно було придатне для державної асиміляції і схильне до співпраці з поляками [26]. Однак, на думку воєводи, український рух на Волині, з огляду на державні інтереси Польщі, мав одну дуже небезпечну рису – йому був притаманний сильний галицький вплив. «Обставиною немалої ваги, – зауважував він, – було безпосереднє сусідство Волині зі Східною Галичиною, зі світом іншим, ніж Волинь, але також польсько-українським. Там панував інший уклад, австрійські традиції і войовничий польський і український націоналізм» [27, с. 73].

На думку воєводи, українців зі Східної Галичини в жодному випадку не можна було утотожнювати з українцями з «польської Волині», причому не лише з огляду на економічні і культурні відмінності обох теренів, а в першу чергу у зв'язку з їх різною політичною орієнтацією.

Г. Юзевський застерігав, що будь-які контакти волинських і галицьких українців були б дуже небезпечні для Волині. Так народжувалася доктрина «сокальського кордону», яка незабаром стала визначальним фактором в укладі польсько-українських відносин на східних теренах Речі Посполитої у міжвоєнний період.

Таким чином, «волинська програма» воєводи Г. Юзевського торкалася широкого спектру соціально-економічних, політичних і культурно-релігійних проблем, вирішення яких мало позитивно вплинути на характер українсько-польських взаємин на Волині.

Політична концепція волинського воєводи мала два аспекти – міжнародний і внутрішній. Зовнішньополітичний аспект його програми носив відбиток федералістсько-прометеїстської ідеології «санаційного табору», яка нав'язувала до історичних традицій Першої Речі Посполитої, а також до польсько-української співпраці в рамках союзу «Пілсудський-Петлюра» 1920 р. «Ідеологія 1920 р.» мала стати своєрідним теоретичним фундаментом «волинської політики» воєводи Г. Юзевського.

Внутрішньополітичний аспект «волинської програми» був безпосередньо пов'язаний з реалізацією політики державної асиміляції, формуванням засад польсько-українського зближення на Волині. Суть «волинського експерименту» полягала в тому, щоб виробити в українців почуття приналежності до Польської держави, виховати лояльних громадян Речі Посполитої шляхом їх політичної асиміляції.

Хоча Г. Юзевський тверезо оцінював умови, в яких він розпочинав свою діяльність, але в оцінці суспільно-політичної ситуації на Волині воєвода допускався і принципових помилок, головна з яких полягала в тому, що він надто оптимістично оцінював ставлення поляків і українців до «нової політики». Між тим їхня свідомість, обтяжена тягарем минулого і досвідом перших років перебування Волині у складі Речі Посполитої, була не в змозі за короткий час зазнати «ґрунтовної переорієнтації» на користь ідеї польсько-українського співжиття. Ця обставина від самого початку ставила під сумнів успіх реалізації

«волинського експерименту», започаткованого воєводою Г. Юзевським.

Список використаних джерел та літератури

1. Кучерепа М. Національна політика Польщі щодо українців напередодні Другої світової війни /М. Кучерепа // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; ред. кол.: В. П. Колесник [та ін.]. – Луцьк, 2001. – № 11: Історичні науки. – С. 27–34; Кучерепа М. Волинський воєвода Ян Генрик Юзевський / М. Кучерепа // «Роде наш красний...» (Волинь у долях краян і людських документах): у 3 т. / М-во освіти України, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Волин. академ. дім. – Луцьк, 1996. – Т. 2. – С. 180–186.
2. Давидюк Р.П. З поляками за Україну: Наддніпрянська еміграція в суспільно-політичному житті міжвоєнної Волині: монографічне видання / Р. Давидюк. – Рівне: ПП ДМ, 2014. – 174 с.
3. Kęsik J. Zaufany Komendanta. Biografia polityczna Jana Henrika Józewskiego: 1892–1981 / J. Kęsik. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995. – 213 s.
4. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A. Chojnowski. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1979. – 262 s.
5. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie. 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / W. Mędrzecki. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1988. – 203 s.
6. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów (далі: BUW, DR), № акс.431. Materiały dotyczące województwa Wołyńskiego w latach 1926-1938, k. 2.
7. Держархів Волинської області, ф. 34, оп.1, спр. 35, арк. 143 зв.
8. Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd Wojewódzki Wołyński (далі: AAN, MSW, UWW), sygn.277/ I-1, poz.4, k. 17.
9. Там само, к. 18
10. AAN, MSW, UWW, sygn.277/ I-1, poz.4, k. 35.
11. Там само, к. 36.
12. Kęsik J. Zaufany Komendanta... – S. 75
13. Держархів Волинської області, ф. 34, оп.1, спр. 35, арк. 144.
14. AAN, MSW, UWW, sygn.277/ I-1, poz.4, k.2
15. Там само.

16. BUW, DR, № акс.361, к. 1
17. Держархів Волинської області, ф. 46, оп.1, спр. 544, арк. 15.
18. BUW, DR, № акс.361, к. 7.
19. AAN, MSW, UWW, sygn.277/ I-1, poz.4, к. 21.
20. BUW, DR, № акс.361, к. 3.
21. BUW, DR, № акс.361, к. 4.
22. AAN, MSW, UWW, sygn.277/ I-1, poz.4, к. 4.
23. Józewski H. Zamist pamiętnika // Zęszyty Historyczne. – 1982. – Z.60. – S. 73.
24. Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929 / Ryszard Torzecki. – Kraków: Wyd. Literackie, 1989. – S. 162.
25. BUW, DR, № акс.361, к. 6.
26. Держархів Волинської області, ф. 34, оп.1, спр. 35, арк. 144.
27. Józewski H. Zamist pamiętnika // Zęszyty Historyczne. – 1982. – Z.60. – S. 73.

Y. Kramar

THE IDEA OF POLISH-UKRAINIAN UNDERSTANDING IN THE POLITICAL CONCEPTION OF THE VOLYN GOVERNOR G. YUZEVSKIY

The liberalization of Poland's policy on the Ukrainian question that emerged after the coup in May, 1926 and J. Pilsudski's coming to power were the reasons of the so-called «Volyn experiment.» Its implementer in the 1928-1938 was Volyn governor G. Yuzevskyy. State policy of assimilation, conducted by his administration was one of the attempts to solve the Ukrainian problem in Poland. This requires in-depth analysis of the main Ukrainian-Polish co-existence directions during this period, led to peoples both positive and negative experiences.

Although H. Yuzevskyy was right in assessing the conditions in which he began his activities, but Volyn socio-political situation assessment underwent fundamental mistakes, including too optimistic estimation of Poles and Ukrainian attitude for «new policies». Meanwhile their consciousness, burdened by the weight of the past and the first years experience of Volyn in the Polish-Lithuanian Commonwealth, was not able to experience in a short time «thorough reorientation» in favor of the idea of the Polish-Ukrainian society. This fact initially questioned the success of «Volyn experiment» initiated by warlord G. Yuzevskym.

Key-words: Second Polish Republic, Volyn, international relations, state assimilation.

Y. Kramar

IDEA POROZUMIENIA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO W POLITYCZNEJ KONCEPCJI WOŁYŃSKIEGO WOJEWODY H. JÓZEWSKIEGO

W artykule analizują się ideologiczne zasady polityki asymilacji państwowej, którą na Wołyniu w latach 1928-1938 realizował wojewoda H. Józewski. Strategiczny cel jego «wołyńskiej polityki» polegała na tym, żeby przez polityczną asymilację miejscowej ludności domagać się ciasnej integracji kraju z resztą regionami Rzeczy Pospolitej. Dla osiągnięcia tego celu program H. Józewskiego przewidywał cały szereg środków politycznego, społeczno-ekonomicznego, kulturalno-oświatowego charakteru. W końcowym wyniku ich realizacja mała doprowadzić do usunięcia polsko-ukraińskich sprzeczności i stać się symbolem współżycia obu narodów w ramach polskiej państwowości.

Kluczowe słowa: Druga Rzecz Pospolita, Wołyń, stosunki narodowościowe, asymilacja państwowa.